

Лаура Димитрова*

ДЪРВОТО НА ЖИВОТА ДНЕС И УТРЕ В ТВОРБИТЕ ОТ ЕДНОИМЕННАТА ВИРТУАЛНА ИЗЛОЖБА

Laura Dimitrova

THE TREE OF LIFE TODAY AND TOMORROW IN THE ARTWORKS AT THE VIRTUAL EXHIBITION OF THE SAME NAME

Abstract: This article examines the interpretations of the ancient symbol the tree of life in contemporary artworks in the field of visual art, presented at the virtual exhibition “The Tree of Life Today and Tomorrow”, the exhibition was opened on the website of the project with international participation “Art Initiatives 2020”.

Keywords: tree of life; ancient symbols; contemporary art; interpretations.

„Арт инициативи 2020“ беше замислен като проект за творчески изяви на преподаватели студенти и докторанти от Софийския университет „Св. Климент Охридски“ в сътрудничество с преподаватели, студенти и докторанти от висши училища в областта на изкуството в България и чужбина, реализиран с подкрепата на фонд „Научни изследвания“ на Софийския университет.

Кризата, предизвикана от КОВИД 19 попречи проектът да бъде осъществен съгласно първоначалния план и се наложи изложбите, които трябваше да бъдат открити в престижни български и чуждестранни галерии, да бъдат трансформирани във виртуални изложби на уеб сайта на проекта.

*Марек Сак
„Съзвездие“*

*Марио Конов
„Сътворение“*

*Красимира Дренска
„Родословно дърво“*

* laura_dimitrova@yahoo.com

Най-голямата по мащаб и брой на участниците изложба „Дървото на живота днес и утре“ беше и първата „виртуално открита“ за публиката. В нея са включени преподаватели и студенти от СУ „Св. Климент Охридски“, България (проф. д-р Стефан Алтъков, проф. д-р Лаура Димитрова, проф. д-р Бисера Вълева, проф. д-р Орлин Дворянов, доц. д-р Анна Цоловска, доц. д-р Мая Димчева, доц. д-р Снежина Бисерова, гл. ас. д-р Добрин Атанасов, гл. ас. д-р Венцислава Стоянова, ас. д-р Красимира Дренска, ас. д-р Николета Иванова, д-р Майя Антова, инспектор Милка Белева, Марина Александрова, докторантка с научен ръководител проф. Стефан Алтъков, Павел Лефтеров, докторант с научен ръководител проф. Стефан Алтъков, Кристиана Цветкова, и Ина Ангелова, Йордан Кечев – студенти под ръководството на проф. Стефан Алтъков, Анелия Мушникова, Валентин Панайотов, Венера Атанасова, Владислав Потапенко, Галислав Асенов, Георги Георгиев, Георги Донков, Диана Кирова, Елизабет Иванова, Кристиан Атанасов, Милослав Георгиев, Росица Пасева, Стиляна Караджова, Тиен Чън, Яна Ким, Сам Чой, Юджин Чой – студенти под ръководството на доц. Анна Цоловска и ас. Николета Иванова); ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, България (проф. д-р Владимир Аврамов, доц. д-р Мариета Конова, доц. д-р Марина Теофилова, гл.ас. д-р Анастасия Тонкова, преподавател Марио Конов, Бисер Евлогиев, докторант с научен ръководител доц. Мариета Конова, Пламен Кондов, докторант под ръководството на проф. Владимир Аврамов, Ива Донкова, студентка под ръководството на доц. Мариета Конова); Националната художествена академия, София, България (ас. д-р Юлиан Станкулов и студентите под негово ръководство Люси Бърдарова, Симона Павлова и Анна Чифудова); Академията за изкуства „Владислав Стъпешински“, Лодз, Полша (проф. Марек Сак); Университет „Св. св. Кирил и Методий“, Скопие, С. Македония (проф. д-р Фехим Хускович); Нишкия университет, Сърбия (проф. Слободан Радойкович и проф. Мирон Муатович); Университет „Онсекиз Март“, Чанаккале, Турция (преподавател Вахид Новрузов); Университета на Източно Сараево, Требине, Р. Сърбска (Зорана Миличевич, Милица Лойович – студенти под ръководството на проф. Сево Пекович; Невена Косович, Николина Милованович, Теофил Окилевич – студенти под ръководството на проф. Желка Момиров; Соня Белош, Йелена Милович, Максим Томович, Миролуб Митович, Никола Томич, Саша Пешикан, Тамара Перушинович, Тияна Матович – студенти под ръководството на проф. Джордже Арнаут).

Бисера Вълева,
„Далечна градина“ IV

Мариета Конова,
„Тополи“

Изхождайки от идеята, че „в традиционните представи дървото на живота е символ на правилно подредения и организиран по божествените и природни закони човешки свят“¹, а в съвременното „нашият свят е различен“², участниците в изложбата се опитват да дадат отговор на въпроса „В какво се превръща дървото на живота днес и какво би било утре?“³.

Твърде противоположни по характер, творбите от изложбата, все пак са обединени от идеята за субективната интерпретация на традиционния символ. Те принадлежат към различни видове изкуства, към различни жанрове в изкуството, има и такива, чийто вид и жанр е трудно определим. Срещат се произведения от областта на живописата, графиката, скулптурата, рисунките, инста-

лации, обекти, лендарт, видеоарт, както и творби, пренебрегнали идеята за статичността, даващи възможност за „динамични“ композиционни решения и с вариращи размери.

Венцислава Стоянова,
„Жив плет“

Стефан Алтъков,
„Дървото на живота днес“ I

Използвани са разнообразни материали, техники и изразни средства, представени са хетерогенни виждания. Поставя се акцент на другостта, на „еклектичното“ съвместяване на твърде различните автори и съответно – произведения, на контраста, заложен в противопоставянето традиции – съвремие.

Една част от участниците все пак остават близко до общоприетите представи за дървото на живота, изтъквайки връзката минало – настояще – бъдеще, например Красимира Дренска – „Родословно дърво“, Лаура Димитрова – „Памет“, „Фрагменти памет“, 1, 2, 3; Марек Сак – „Съзвездие“; Марио Конов – „Сътворение“, Марина Теофилова – „Нишан“, Анна Цоловска – „Извор на живот“, Ива Донкова – „Дърво без корен не може“, Владимир Аврамов – „Титан“, Анастасия Тонкова, „Родословно дърво – семеен портрет“ I, II. Безспорно идеята за приемствеността, за времевата подредба на света, за създанието и връзката с трансцендентното са основата, върху която тези автори изграждат творбите си. В същото време те са твърде отличаващи се по отношение подбора на изразни средства, материали и източниците на влияние – Красимира Дренска използва взети от природата клони, рециклирана хартия, предпочита техниката колаж и инсталационния принцип на представяне, обвързва творбата си тематично с родовата приемственост; Лаура Димитрова – платно, рециклирана хартия, смесена техника, паметта като символ на връзката с миналото; Марек Сак – реално дърво, инсталация, лед светлини; Марио Конов – дърво, метал, длето с огромни размери (символ на сътворението); Марина Теофилова – маслени бои, каширани картон, интерпретация на конкретен обект, свързан с миналото; Анна Цоловска – CGD, аналогия на дървото и извора, като символи на живота, Ива Донкова – темпера, кадастрон, стилизация, декоративност; Владимир Аврамов и Анастасия Тонкова – смесена техника, експресия.

Други автори буквално пренасят названието на изложбата и първообраза на дървото на живота в технологичната средата на настоящето, създавайки негови компютърно генерирани образи – Анелия Мушникова, Валентин Панайотов, Венера Атанасова, Владислав Потапенко, Галислав Асенов, Георги Георгиев, Георги Донков, Диана Кирова, Елизабет Иванова, Кристиян Атанасов, Милослав Георгиев, Росица Пасева, Стиляна Караджова, Тиен Чън, Яна Ким, Сам Чой, Юджин Чой.

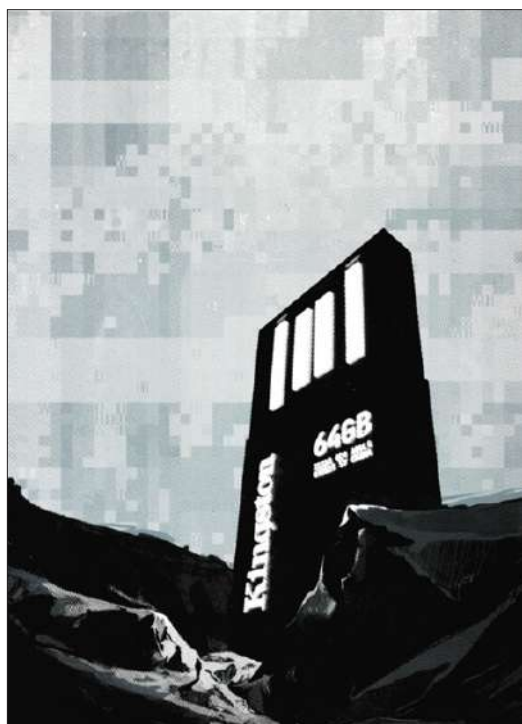

Марина Теофилова,
„Нишан“

Николета Иванова,
„Приказка за стълбата“

Не са малко художниците, които се опитват да „присадят“ дървото на живота в днешно или бъдеще време, като го противопоставят на „чужди нему“ символи и обекти – Венцислава Стоянова, „Различни пътища и следи“; Добрин Атанасов – „Външни и вътрешни напрежения“; Ина Ангелова – „Генерал Мутафчийски – Пандемия 2020“; Веселин Симеонов – „Само минавам“ и „Главоблъсканица“; Павел Лефтеров – „Другото дърво“, Слободан Радойкович – „Дървото на живота днес“ и „Дървото на живота утре“, Владимир Аврамов – „Възможни географски проекции“, Анна Цоловска – „Не мога да намеря път“, Орлин Дворянов, Майа Антова-Майото, Венцислава Стоянова, „Дървото на живота. Генеалогии на българското съвременно изкуство“.

Павел Лефтеров,
„Другото дърво“

Добрин Атанасов,
„Външни и вътрешни напрежения“

Лирико-поетичното съдържание на символа „прехожда“ в „тъканта“ на творбите от серията „Далечна градина“ на Бисера Вълева, „Пролет“ на Фехим Хускович, „Дървото на живота“ на Мая Димчева, „Копнеж“ и „Завръщане в бъдещето“ на Милка Белева, в цикъла „Души на дървета“ I, II, III, IV, V, VI на Снежина Бисерова, в „Дървото на живота“ на Стефан Алтъков, в „Тополи“ на Мариета Конова и в „Дървото на живота“ на Люси Бърдарова, като всеки от тях използва пестеливо изразни средства, които без съмнение майсторски владее, за да създаде нови образи-знаци, естетизирани, изчистени, хармонични, в голяма степен лични и същевременно общовалидни.

Традиционният символ приема нови измерения в „Един ум – много цветове“ на Кристиана Цветкова – човекът – мярка за всичко във вселената, но и мярка за различност; „Път във времето“ на Марина Александрова – вечният кръговрат, единението живот – смърт, но и носталгията по безвъзвратно изгубеното; „Точка“ на Вахид Новрузов – концентрираща противоречивите енергии на сътворението и разрушението в човешката воля; „Приказка за стълбата“ на Николета Иванова, „Развитие на клетките“ на Йордан Кечев и „Структури – трансформации“ на Добрин Атанасов – всички те посветени на спиралата на живота, движението, промените, изваждането на „дървото“ от традиционно заложената в него статика.

Иронично-пародийни в интерпретацията си са Стефан Алтъков („Дървото на живота днес“ 1, 2; Марек Сак („Отвлечането на Европа“ 1, 2, 3), Мирон Муатович („Разкопки“), Венцислава Стоянова („Жив плет“), Юлиан Станкулов, „Easy Star All Stars“ 1, 2, 3, (Тияна Матович („Kraftwerk“), Бисер Евлогиев („Забравимо“), Пламен Кондов („Ново пространство“, „Лайка“, „Roboworior“), Милица Лойович („Под повърхността“), Зорана Миличевич („С“), Теофил Окилевич („Лети“), Никола Томич („Ялунга“), Невена Косович („Знак“), Николина Милованович („Вътре“), Соня Белош („Малко чудовище“), Йелена Милович („Алиса в страната на чудесата“), Максим Томович („Виолетово“), Миролуб Митович („Зелен куб“), Саша Пешикан („Дюна“), Тамара Перушинович („Борхес“), Симона Павлова („Forever“), Анна Чифудова („No I, No Have, No Being“). Всички те се заиграват с познати символи и образи, митове, герои – древногръцките митове, Алиса от страната на чудесата, маските – ялунга, сакралните цветове, герои от близкото минало като кучето Лайка и Roboworior от известната видеоигра и пр.; при Стефан Алтъков – дървото-кръст е символ на световното дърво, но и на страдащия, на разпнатия и същевременно възвисяващия се човек, днес обсебен и подвластен както на старите стереотипи и клишета, така и на „новата митология“, родена от интернет пространството и съвременните технологии; при Юлиан Станкулов – това е кръгът, символ на божественото, но и на илюзиите.

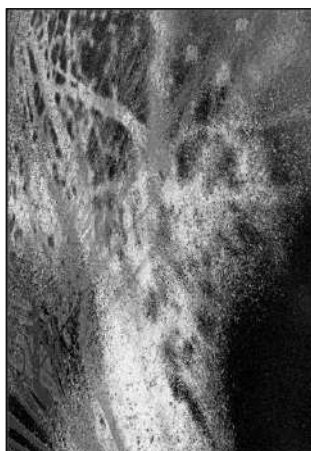
Юлиан Станкулов,
„Easy Star All Stars“ 1

Анастасия Тонкова,
„Родословно дърво“ – семеен портрет I

Прави впечатление многообразието от идеи, материали, изразни средства, подчертано субективният „поглед“ и „изказ“ при всеки от авторите, невъзможността да се даде еднозначен отговор на основния въпрос: в какво се превръща дървото на живота днес и какво би било утре. Напротив – отговорите са толкова, колкото са и художниците.

Фехим Хускович, „Пролет“   *Снежина Бисерова, „Души на Дървета“ I*

И ако в традиционните представи дървото на живота олицетворява идеята за правилно структурирания и организиран всемир, за йерархията, за подредеността в пространството и времето, за съответствието на човешкия ред и свят на природните и божествените закони, то творбите от изложбата безспорно се отдалечават от тази идея и предизвикват зрителя да се вгледа внимателно в сегашното, да прозре предстоящото – колкото сериозно, толкова и проявявайки чувство за хумор, забавлявайки се, осланяйки се на иронията, но и на носталгията по изгубеното, на любовта към живота със всичките му недостатъци, на стремежа всеки сам да организира настоящето, да планира бъдещето.

*Марина Александрова,
„Път във времето“*

*Слободан Радойкович,
„Дървото на живота утре“*

*Владимир Аврамов,
„Възможни географски проекции“*

Йерархията и правилата остават в голяма степен пренебрегнати, за да бъде подчертана индивидуалността, особеният поглед на всеки от авторите, а от тук – и стремежът към „оригинални“ решения на проблема, към изненадващи и твърде отличаващи се една от друга творби.

Интернет източници:

Арт инициативи 2020, <<https://artinitiativesproject.com/treeoflife>> (05. 10. 2020)

Фотографиите, използвани в текста, са от архива на проект „Арт инициативи 2020“.